

<https://doi.org/10.52387/1811-5470.2025.3.16>
 CZU: 801.6+003.7

SCRISOAREA: OBIECT CU VALENȚE SEMIOTICE

Lidia LUPAȘCU,

doctorandă, Școala Doctorală Științe ale Educației,
 Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”, Chișinău, RM
profesoară de limba și literatura română, grad didactic I, LT Măgdăcești, RM
ORCID: 0009-0004-0815-0385
 E-mail: lupasculidia5@gmail.com

Departa sunt de tine și singur lângă foc... (Mihai Eminescu)

Rezumat. *Scrisoarea este un text cultural care funcționează ca un mijloc de comunicare între emițător și receptor, dar și ca un obiect cu valențe semiotice. Poate deveni un simbol în sine, reprezentând comunicarea, dorul, legătura între oameni. Fiecare scrisoare reflectă punctul de vedere al celui care scrie, dezvăluind gândurile și percepțiile sale asupra sentimentelor. Semiotica scrisorii implică analiza acestora ca sistem de semne și simboluri, având în vedere multiplele semnificații pe care le transmite. De-a lungul istoriei au avut un profund rol estetic și simbolic, depășind simpla funcție de comunicare. Corespondența oamenilor celebri, alcătuiesc de multe ori, un roman. Textul epistolar este un mesaj scris pentru a fi trimis unei persoane sau unei instituții. Scrisoarea are un expeditor și un destinatar. Scrisorile pot fi familiale, amicale, oficiale, de dragoste. Scrisorile de dragoste încearcă să creeze o legătură afectivă între emițător și destinatar, prin intermediul unor simboluri ale iubirii (metafore, expresii de dor). Convenția epistolară include tot ce ține de specificul unei scrisori: data și locul, formula de adresare (care variază în funcție de gradul de intimitate cu destinatarul), formula de început (variabilă în funcție de împrejurarea care a generat scrisoarea), formula de încheiere (care are același ton ca formula introductivă), semnătura, P.S. (post-scriptum din latină „după ceea ce a fost scris”, după semnătură, nu e obligatorie). Deși nu este un gen dominant în literatura română, tehnica epistolară este folosită pentru a adăuga profunzime și autenticitate în unele opere, mai ales în explorările introspective.*

Cuvinte-cheie: *scrisoare, roman epistolar, text epistolar, semiotică, funcție estetică și simbolică.*

THE LETTER-OBJECT WITH SEMIOTIC VALUES

Summary. *The letter is a cultural text that functions as a means of communication between the sender and the receiver, but also as an object with semiotic valences. It can become a symbol in itself, representing communication, longing, the connection between people. Each letter reflects the point of view of the writer, revealing his thoughts and perceptions of feelings. The semiotics of the letter involves its analysis as a system of signs and symbols, considering the multiple meanings it transmits. Throughout history, they have had a profound aesthetic and symbolic role, going beyond the simple communication function. The correspondence of famous people often makes up a novel. The epistolary text is a message written to be sent to a person or an institution. The letter has a sender and a recipient. Letters can be family, friendly, official, love. Love letters try to create an affective bond between the sender and the recipient, through symbols of love (metaphors, expressions of longing). The epistolary convention includes everything related to the specifics of a letter: the date and place, the address formula (which varies depending on the degree of intimacy with the recipient), the opening formula (variable depending on the circumstance that generated the letter), the closing formula (which has the same tone as the introductory formula), the signature, P.S. (post-scriptum from Latin „după cea ce a fost scris”, after the signature, it is not mandatory). Although it is not a dominant genre in Romanian literature, the epistolary technique is used to add depth and authenticity to some works, especially in introspective explorations.*

Keywords: *letter, epistolary novel, epistolary text, semiotics, aesthetic and symbolic function.*

Voi începe acest articol cu un mic fragment din romanul lui Ionel Teodoreanu „Lorelei” publicat în anul 1935 și care include unele dintre cele mai frumoase scrisori de dragoste din literatura română: „Rămas bun. Mă numesc Lorelei. Legenda spune că am ucis. Anii mei tineri au sunat a cântec, dar am trecut pe lângă ei cu dragostea de mână și am rămas cu mâna întinsă ca a regelui Lear” [8, p. 370]. Se spune povestea iubirii unei fete, Luli, îndrăgostită de un profesor aristocratic cu care se căsătorește. Alegându-și un pseudonim, Luli îi scrie soțului ei unele dintre cele mai emoționante rânduri din istoria literaturii, semnate cu Lorelei. Această operă este una dintre cele mai apreciate scrieri ale autorului, explorând teme precum iubirea, sacrificiul, frumusețea și complexitatea sufletului femeiesc. Numele Lorelei provine din mitologia germanică, unde se referă la o sirenă care atrage marinari în capcana stâncilor. Lorelei devine astfel o metaforă a frumuseții care fascinează și distruge în același timp. Narațiunea este fragmentară, ceea ce oferă cititorului senzația că descoperă povestea, pas cu pas, direct din perspectiva personajelor. În romanul Lorelei scrisorile ocupă un loc central, fiind utilizate pentru a evidenția relația dintre personajele principale, Catul Bogdan, profesorul și scriitorul și Lorelei, dar și pentru a construi dimensiunea emoțională și introspectivă a poveștii. În total, în roman, sunt incluse 10 scrisori care joacă un rol important în structurarea narațiunii.

Scrisoarea este un text cultural care funcționează ca un mijloc de comunicare între emițător și receptor, dar și ca un obiect cu valențe semiotice. Forma epistolară introduce o perspectivă personală, directă, asupra evenimentelor, dar și o discontinuitate care adaugă mister și tensiune. Semiotica scrisorii implică analiza acesteia ca sistem de semne și simboluri, având în vedere multiplele semnificații pe care le transmite.

Un *roman epistolar* este un roman scris ca o succesiune de scrisori. Este o formă literară în care povestea este relatată prin intermediul unor serii de scrisori, jurnale, telegrame, e-mailuri sau alte tipuri de comunicare scrisă între personaje. Romanul epistolar are rădăcini în literatură antică, unde scrisorile erau folosite ca formă de comunicare literară. Primul roman în întregime epistolar, *Închisoarea iubirii (Cârcel de amor)*, a fost scris în jurul anului 1485 de scriitorul spaniol Diego de San Pedro și

apartine unui lung șir de romane în care un număr mare de scrisori inserate dominau deja narațiunea. Secolele al XVII-lea și al XVIII-lea impune romanul epistolar al cărui conflict se conturează numai din ce își comunică în scrisori mai multe personaje. Forma romanului epistolar a continuat să fie folosită și după secolul al XVIII-lea. Acest gen oferă cititorului o perspectivă intimă asupra gândurilor, emoțiilor și relațiilor dintre personaje, fiind o tehnică narativă folosită de autorii din diferite perioade. Narațiunea epistolară poate părea uneori dezordonată sau lipsită de continuitate ceea ce poate crea un disconfort pentru cititori.

Textul epistolar este un mesaj scris pentru a fi trimis unei persoane sau unei instituții. Scrisoarea are un *expeditor* și un *destinatar*. Scrisorile pot fi familiale, amicale, oficiale, de dragoste. După scop pot fi de felicitare, de solicitare, de invitație, de mulțumire, de iubire, de regret, de reproș, de consolare, mărturii intime, scrisori pasionale, autoritare, patetice, scrisori ale personalităților marcante, de despărțire, din război, cu aluzii literare, culturale sau istorice. Scrisorile de dragoste încearcă să creeze o legătură afectivă între emițător și destinatar, prin intermediul unor simboluri ale iubirii (metafore, expresii de dor). Scrisorile trimise de soldați în timpul războaielor nu sunt doar mijloace de comunicare, ci și simboluri ale speranței și legăturii cu cei de acasă. O importanță majoră are și aspectul fizic al scrisorii: hârtia pe care a fost scrisă, caligrafia, eventualele ilustrații sau sigilii, poate fi scrisă pe o foaie parfumată sau poate fi un simplu mesaj electronic.

Specie a genului liric sau didactic, în versuri sau în proză, adresată în mod public unei persoane reale sau fictive, cu reflecții pe o temă filosofică, etică sau estetică, *epistola* ca specie literară s-a afirmat mai ales în Franța. Fiecare scrisoare reflectă punctul de vedere al celui care scrie, dezvăluind gândurile, sentimentele și percepțiile sale asupra sentimentelor. Talentul autorului unei epistole se manifestă inclusiv în capacitatea de a păstra echilibrul între atitudinea prietenoasă și patos, familiaritate și respect. Forma epistolară dă impresia că cititorul are acces la documente reale, conferind un aer autentic și personal poveștii. Corespondenții pot fi a) reali sau b) fictivi:

a) Scrisorile lui Ion Ghica către prietenul său Vasile Alecsandri, care sunt un pretext de memorialis-

tică, aceste scrisori sunt pline de anecdote, observații sociale și comentarii despre viața din secolul al XIX-lea, autorul construind o imagine de intelectual și om politic și adresându-se prietenului său cu respect, dar și cu afecțiune; Gr. Alexandrescu în *Epistola Domnului Alecu Donici*; V. Alecsandri cu *Amicului Alecu Donici*; Scrisorile lui Mihai Eminescu și ale Veronicăi Micle, publicate postum, reprezintă una dintre cele mai gingașe și frumoase mărturii de iubire pasională și zbuțumată dintre poeți; Scrisorile lui Mihai Eminescu și Ion Creangă, deși mai puțin numeroase, totuși reflectă o prietenie profundă dintre cei doi mari creatori ai literaturii române; Marin Preda către prima sa soție, Aurora Cornu, scrisori care au fost arse de a doua soție. Aurora Cornu susținea: „Poate e mai bine așa. Tinerețea și in experiența mea de viață, reflectată în scrisorile mele, ar fi tulburat, mă gândesc, impresia de simplitate cristalină pe care o degajează scrisorile lui Marin” (Aurora Cornu, decembrie 2000): „Marine, tu ești cel mai iubit dinte pământeni”, așa obișnuia ea să îl alinte. Acel alint avea să se transforme într-unul dintre cele mai îndrăgite romane din literatura română. Aurora Cornu, scriitoare, actriță, traducătoare și regizoare de film avea să publice în 2001 *Marin Preda „Scrisori către Aurora”*;

b) Destinatarul este în acest caz colectiv, căci textul se adresează publicului: *Scrisoare de dragoste* de Mihail Drumeș, *Lorelei* de Ionel Teodoreanu, *Zmeura de câmpie* de Mircea Nedelciu, *Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război* de Camil Petrescu; *Romanul adolescentului miop* de Mircea Eliade. Aceste romane includ fragmente epistolare și jurnale ce redau conflictele interioare ale protagonistului.

Convenția epistolară include tot ceea ce ține de specificul unei scrisori: data și locul, formula de adresare (care variază în funcție de gradul de intimitate cu destinatarul), formula de început (variabilă în funcție de împrejurarea care a generat scrisoarea), formula de încheiere (care are același ton ca formula introductivă), semnătura, P.S. (*post-scriptum*, din latină „după ceea ce a fost scris”, după semnătură, nu e obligatorie).

Formula de adresare către destinatar este la persoana a II-a singular sau plural, în funcție de gradul de intimitate dintre expeditor și destinatar: *Dulcea și dragălașa mea*, *Dragă mamă*, *Scumpii mei părinți*, *Dragul meu*, *Stimată Doamnă*, *Drăguța mea dragă*,

Preaiubitul mei, *Tu, vagabondule*, *Tu, scumpița mea*, *Scumpa mea*, *Îngerul meu*, *Dulcea mea Doamnă*, *Îngerul meu blond*, *Sufletul meu delicat*.

Formule de încheiere: al tău scump prieten, cu prietenie și urări de sănătate, cu multe mulțumiri, devotatul tău, soțul tău iubit, adio, îngerul meu, îngerul meu iubit...

Scrisoarea lui Neacșu din Câmpulung (1521) este cel mai vechi document păstrat, scris în limba română. Ea a fost descoperită în 1894 de Friedrich Stenner în Arhivele Naționale ale județului Brașov, unde se păstrează și astăzi. Scrisoarea se încadrează în ansamblul istoric al luptei antiotomane și relevă relațiile foarte strânse dintre negustorii sași din Brașov și cei români din orașele din Moldova și Țara Românească. Aceasta reprezintă totodată și cea mai veche atestare documentară cunoscută a denumirii de Țara Românească. Scrisoarea boierului Neacșu Lupu din Câmpulung către judele Brașovului Hans Benkner (Hanăș Begner) a fost redactată probabil în 29-30 iunie 1521 la Câmpulung-Muscel. Textul a fost scris cu litere chirilice, iar conținutul propriu zis, în limba română, este încadrat de o formulă de introducere și de încheiere în slavă. Limba veche română folosită în scrisoare este asemănătoare ca formă limbii actuale, și, în pofida utilizării literelor chirilice și a unor fraze în limba slavă, au fost identificate 175 de cuvinte românești de origine latină din totalul de 190 folosite în text, excluzând repetițiile și substantivele proprii.

În ciclul epistolar *Negru pe alb* (*Scrisori la un prieten*), Constantin Negruzzi își înserează citate, expresii din diverse scrieri ale creatorilor străini; cu trimiteri la titluri de opere, personaje, din mitologia greacă și cea romană, din operele unor celebri autori europeni; impresii din călătorii, reconstituie tablouri din istoria Moldovei; narațiuni captivante și descrieri sobre (peisagistică sau portretistică). Pe atunci, anii 1830-1860, autorii străini, în original și în traduceri, aveau un impact semnificativ asupra scriitorilor autohtoni. Aceste scrisori (32 la număr) sunt considerate primele încercări estetice în literatura noastră. „*Negru pe alb* sunt scrisori numai cu numele, în realitate fiind texte publicistice, cum vor fi peste cincizeci de ani și multe ale lui Caragiale. Recunoașterea faptului și a meritului a întârziat, în cazul ambilor scriitori, din pricina prejudecății clasice a *genurilor majore*” [4, p. 202]. Proza lui Negruzzi

este inteligentă și plină de haz, scrisorile sunt fără destinarat precis, un soi de scurte proze descriptive sau analitice, în care subiectul propriu-zis nu conține decât în mică măsură.

Ne-au lăsat lucruri asemănătoare toți scriitorii pașoptiști, romanticii noștri, Vasile Alecsandri, Alecu Russo, Mihail Kogălniceanu, ca și urmași ai lor, precum Odobescu.

„În preajma anului 1880, un bărbat și o femeie aflați departe unul de altul, el la București, ea la Iași, își scriu o dată la două-trei zile. Telefonul se inventase de câțiva ani, în 1876, dar vor mai trece câteva decenii până când cuvintele schimbate între doi oameni care se iubesc, dar nu sunt împreună, să se poată auzi, nu numai vedea” [6]. Semnătura lui Eminescu care apare cel mai des în epistole este *Al tău / Emin*, iar Veronica îi scrie uneori *Eminul meu*. Cuvintele și sintagmele cu care se adresează Eminescu Veronicăi Micle sunt: *Veronicuța mea, unica și draga mea Veronică, Nicuța mea cea veselă, Moți, floare dragălașă, Nică, Dulcea mea Doamnă, draga mea Nicuță, mititicule, pasărea mea cea sprintenă, cea voioasă și tristă, Momotelele, Dragă și dulce Nicuță, Dragă Cuță, Dragul meu suflet, Măi ramură de liliac, Oui! Je t’aime, je t’aime, je t’aime!*. Formule de încheiere din scrisorile celor doi îndrăgostiți: *Cu nesfârșită iubire, al tău Mihai, Al tău pentru totdeauna*. Expresii de afecțiune și dor: *tare mi-i dor de tine, mi-e dor de țară, mi-e dor de codru, de apă, de soare și mai presus de toate mi-e dor de tine, copilul meu cel dulce, tu ești frumusețea sufletului meu și bucuria existenței mele, ești îngerul meu păzitor, steaua mea călăuzitoare*.

Correspondența dintre cei doi îndrăgostiți acoperă perioada 1879-1883 și cuprinde 93 de scrisori ale lui Mihai Eminescu și 15 scrisori ale Veronicăi. Poate au mai existat și alte scrisori, dar s-au pierdut de-a lungul timpului.

În prima variantă a romanului psihologic „Pădurea spânzuraților” este *scrisoarea lui Apostol Bologa către mama sa*, în varianta finală, a doua - cea definitivă - epistola a fost suprimată de autor. Vom insera câteva rânduri:

„Mamă dragă,

Mamă dragă, ai dreptate dumneata. Sunt vinovat și neglijent și egoist. Abia acum îmi dau seama ... Acum mă privesc ca într-o oglindă și-mi văd sufletul întreg, împreună cu svârcolirile lui zadarnice. Am

vrut mereu ceva și niciodată n-am știut ce vreau. Fericire? Liniște? Bucurie? Mulțumire?... Am dorit mereu ceva și am căutat mereu și mereu m-am bucurat că am găsit și apoi mereu m-am întristat că m-am înșelat. Eterna tatonare prin întuneric după un vârf de ac ... Numai târziu, prea târziu, am întâlnit iubirea adevărată, care te apropie de Dumnezeu și de oameni și de lumea de-aici și de dincolo. Dar acum nici iubirea nu-mi mai era îngăduită. Iubirea mi-a cerut imediat o jertfă cumplită. Am ezitat și de data asta, am avut îndoieli și mai am, dar totuși izbăvirea s-a apropiat ...

Rămâi cu bine, măicuță sfântă și îndurerată ... Aș fi zis „la revedere”, dar brațul îndoielii îmi face semn... Oare ce semn?. Doamne, ce semn?... Nu mai pot, mamă!... Rămâi cu bine... (publicată în aparatul critic din seria în 23 de volume, Opere. Rebreanu, volumul 5 „Pădurea spânzuraților”, editura Minerva, pag. 801- 803. Scrisoarea suprimată a lui Apostol Bologa apare și în volumul „Amalgam”, în aparatul critic). După ce a fost judecat de Curtea Marțială, Apostol Bologa, reîntors în camera lui de închisoare, cere hârtie și cerneală să răspundă la scrisoarea primită de la mama sa. Speranța vieții, frica morții, vâlmășagul de alte gânduri îl fac să amâne mereu și, în cele din urmă, renunță să mai scrie.

Zmeura de câmpie de Mircea Nedelciu este una dintre cele mai importante opere ale literaturii române contemporane. Textul este fragmentat, cu perspective multiple. Timpul este neliniar, sărind între trecut și prezent. Titlul constituie simbolul unei înstrăinări (zmeura fiind o plantă de munte): omul - despărțit de familie, trădat de memorie și chiar de Istorie - este un înstrăinat în lume. În roman, scrisorile sunt schimbate între personaje, reflectând dinamica relațiilor dintre ele. Prin intermediul lor se reliefează dorințele, frustrările și gândurile personajelor. Scrisorile sunt adesea incomplete sau răspunsurile lipsesc, subliniind dificultatea comunicării reale între personaje, și prin extensie, în societatea contemporană. Mircea Nedelciu este lider incontestabil al prozatorilor Generației 80, iar *Zmeura de câmpie*, subîntitulat „roman împotriiva memoriei” este un roman reprezentativ pentru proza postmodernă românească, inovatoare prin formă și conținut. Zare (în viața civilă șofer, absolvent de liceu, dar eșuat la examenul de admitere la Facultatea de Istorie) desfășoară - în scrisorile că-

tre profesorul său de istorie din școală, acela care l-a descoperit, – ingenioase etimologii și analize lingvistice, din care deduce întotdeauna sensuri istorice: „Tot ce contează în Istorie este alcătuit din oameni, obiecte, nume și povești. (...) Oamenii (...), fiecare individ în parte, nu masa, alcătuiesc împreună cu numele lor un fel de tot-uri istorice. Omul trăiește în prezent, numele lui vine de undeva, din vechime. Întregul astfel alcătuit și analizat într-un anume fel explică istoria. Despre numele de obiecte importantă era aflarea originii, etimologia, circulația dintr-o limbă în alta, de la un popor la altul. Aici au avut motive să-l amendeze și să-i dea o notă mai mică pentru că problema nu-i interesează pe istorici, ci pe filologi și lingviști. (...) Povestea, povestirea scurtă, chiar cea care putea fi redusă la o singură propoziție, în nici un caz masa poveștilor sau romanele, povestea deci, era singurul liant al acestor categorii. Din toate patru, om-obiect-nume-poveste, se alcătuiă un sistem care era Istoria cea adevărată. Mișcarea categoriilor acestui sistem, evoluția lor și legăturile dintre ele trebuia să fie obiectul istoriei ca știință. După el, războiul se produce atunci când sistemul om-obiect-nume-poveste intră în criză” [5, pp. 46-47].

Invitație la vals de Mihail Drumeș este romanul ce prezintă povestea de dragoste nefericită dintre Tudor Petrican și Mihaela Deleanu. Un schimb de epistole între cei doi a contribuit decisiv la lămurirea atracției reciproce. Tudor, pentru a o cuceri pe Mihaela, începe să-i trimită scrisori la care nu primește nici un răspuns. În final, Mihaela (sau Micaela/Michaela cum este numită în anumite variante ale cărții), se sinucide, nu înainte de a aranja lucrurile astfel încât Tudor să primească de la ea o scrisoare cu motivația gestului ei ieșit din comun. Vom însera numai un mic fragment: „Tu ai rămas singura mea iubire și, dacă aș fi trăit până la adânci bătrânețe, tot n-aș fi iubit a doua oară. Este așa de neverosimilă și de puțin omenească povestea acestei iubiri unice, încât oricui i-ar părea o născocire. Când am citit *Manon Lescaut*, am ridicat din umeri zâmbind sceptic, neconvinsă. E cu neputință, îmi spuneam, să iubești așa de total, numai o singură dată în viață?. Destinul a vrut să-mi dea o lecție aspră; m-a ales tocmai pe mine ca să confirm realitatea unei povești, s-o depășesc chiar. Nu mă plâng!. O vreme am fost atât de fericită, încât socot că nu m-am achitat

față de fericire cu prețul tuturor suferințelor pe care le-am îndurat după aceea” [1, p. 153]. Romanul este o lecție dureroasă despre iubire, trădare, răzbunare, sinceritate, orgoliu, egoism. Tragicul deznodământ al poveștii de dragoste este o invitație la conștientizare că în tinerețe, oricine poate avea impresia că poate face orice la nesfârșit fără să-i pese de suferințele pe care le provoacă celor din jurul său.

Un alt roman al lui Mihail Drumeș publicat în anul 1938 *Scrisoare de dragoste* constituie o poveste excepțională, un cântec dedicat iubirii. Cele două personaje principale sunt Anda Brădeanu și Dinu Gherghel. Anda îl numeste Ivar pe Dinu, iar Dinu o numeste Ghiocela pe Anda. Această poveste fabuloasă este scrisă atât din perspectiva lui Dinu Gherghel, sub formă confesiunilor, dar și din perspectiva Andei Brădeanu, sub forma scrisorilor transmise către prietena sa dragă, Fulgușor. Scrisoarea capătă o valoare semiotică esențială, fiind un simbol al comunicării intime, al emoției autentice și al relației complexe dintre cele două personaje feminine. Le aflăm povestea de dragoste ce-a urmat din scrisorile Andei către prietenă și din însemnările lui Dinu. Astfel, ajungem să fim cucerți de personalitatea Andei și să fim dezamăgiți de cea a lui Dinu, care, deși un bărbat inteligent, crede că fericirea lui poate fi numai lângă o fată cu avere și nu lângă Ghiocela. Cu toate acestea, nu-și dă seama cât de îndrăgostit este. Cum se termină romanul?. Cu lacrimi, scrisori, rânduri într-un jurnal și cu doi sinucigași la hotel, dar acești sinucigași nu sunt Anda și Dinu, ci Jebș și soțul ei, Dinu. Din păcate, Mihail Drumeș a fost de părere că „marile iubiri care ies din matca obișnuitului, se rezolvă numai prin moarte”.

Frunze de dor, primul roman al scriitorului Ion Druță, evocă ultimele luni de război și primele de pace, omul singur în calea războiului, lumea satului într-un univers în perpetuă transformare, iubirea și valorile casei, copilăria cu (ne)fericirile ei. Primul personaj care apare în roman este Trofimaș, care indiferent de vreme, zi de zi, aștepta scrisori de pe front de la bădița Toadere: „o singură bucurie avea Trofimaș: scrisorile. Cu scrisoare șampilată, venită de departe, Trofimaș se simte și el ostaș, încadrat în marea bătălie” [3, p. 15]. Scrisorile din război erau sub forma unui triumghi. „Deodată, de printre scrisori răsare o depeșă cenușie, una din acele ultime epistole care comunică cu glas sever și rece: căzut

vitejește pe câmpul de luptă... Pe pod se lasă o liniște adâncă, și numai pâraiașul murmură încet, stîngherit, undeva jos, în adâncuri. Lelea Artina, albă ca varul, abia șoptește: - Maică precistă... a cui să fie?. Poștarul își coboară fruntea jos, buchisește multă vreme adresa și, în cele din urmă, șoptește cu vârful buzelor: - Zânel Cojocar” [3, p.13].

„Nu mă lăsa singur în fața dragostei. Nu mă lăsa singur cu mine însumi... Am să mă mint iar. Și am să mă pierd”. Aceste fraze sunt din romanul lui Aureliu Busuioc, *Singur în fața dragostei*. Romanul îl are ca protagonist pe un tânăr intelectual, Radu Negrescu, dornic să modernizeze viața într-un sat basarabean. Îndrăgostit, el comunică frecvent cu iubita sa, Viorica Vrabie, prin scrisori, astfel încât romanul poate fi considerat, într-o oarecare măsură, unul epistolar: „În cuprinsul lor găsim poezie, eseistică, umor, metafizică, joc, cât nu găsim în cărțile de sute de pagini ale unor autori cu pretenții. Învins de rezistența la schimbare a mediului rural, Radu Negrescu renunță, până la urmă, la rolul de erou civilizator și revine la condiția de intelectual de oraș” [9].

Correspondența oamenilor celebri alcătuiesc un roman. În literatura universală au rămas scrisori ale unor somități, scrisori care au fost surse de inspirație pentru scriitori, regizori: Voltaire către Olympe Dunoyer, Winston Churchill pentru soția sa Clemmie, Victor Hugo către Adele Foucher, F. Scott Fitzgerald către Zelda, John Keats către Fanny Brawne, Pierre Currie către Marie Currie, Franz Kafka către Felice Bauer, Jack London către Anna Strunsky, Mozart către Constanze, Albert Camus către actrița Maria Casares (cei doi și-au scris 865 de scrisori de dragoste, publicate într-un volum de peste 1300 de pagini).

Franz Kafka, scriitorul care a trăit numai 41 de ani, avea 37 când a început corespondența profesională cu tânăra scriitoare, jurnalistă și traducătoare de origine cehă, Milena Pollak. Această iubire, desfășurată epistolar, se va încheia ca toate celelalte două logodne, prin retragerea scriitorului, un ultim pas făcut înaintea morții. Scriitorul spunea că schimbul de scrisori îl ținea într-o „stare permanentă de tensiune și-i provoca insomniile chinuitoare” [7]. Un roman de dragoste din care s-au păstrat doar scrisorile lui Kafka: „Dragă Milena, mi-aș fi dorit ca lumea să se sfârșescă mâine. Apoi aș putea să iau următorul tren, să ajung la ușa ta în Viena și să spun: „Vino cu mine, Milena. Ne vom iubi fără scrupule, frică

sau reținere. Pentru că lumea se termină mâine”. Poate că nu iubim rezonabil pentru că credem că avem timp sau că trebuie să luăm în calcul timpul. Dar dacă nu avem timp?. Sau dacă timpul, așa cum îl știm noi este irelevant?. Ah, dacă mâine s-ar sfârși lumea. Ne-am putea ajuta foarte mult unul pe altul.”

Catul Bogdan, personaj principal din romanul „Lorelei”, primea multe scrisori de la admiratoare, corespondența zilnică aducându-i cel puțin cinci misive cu elogi, propuneri, spovedanii, cereri de autografe, fotografii. Coșul și soba erau unicul lor destin, deși prezența lor grosolană nu numai că nu-l indispunea, dar îl și măgulea într-un fel, devenind glasul cititorilor anonimi, tovărășia lor pe biurul lui, așa cum ar fi perspectiva galeriei cu semințe și limonazi pentru un orator public. Nu răspundea însă niciodată la astfel de scrisori. Dar din momentul în care începe să primească scrisori de la Lorelei, prima fiind semnată cu L., atitudinea lui se schimbă și devine nerăbdător să primească următorul răvaș. Încheiem articolul cu altă frumoasă frază din romanul lui Ionele Teodoreanu: *Gândește-te la mine ca la o stea desprinsă din tine și dusă în întunericul fără fund... Lorelei* [8, p. 34].

Deși nu este un gen dominant în literatura română, tehnica epistolară este folosită pentru a adăuga profunzime și autenticitate în unele opere, mai ales în explorările introspective. Actul de a scrie și de a primi o scrisoare implică o intimitate profundă și o formă de dialog neîntrerupt de tensiunile exterioare. Scrisorile devin martori ai prieteniei, iubirii, conservând momente din relația oamenilor, și prin valoarea lor având capacitatea de a transcende timpul.

Concluzii:

Scrisoarea nu este doar un mijloc de transmite a unui mesaj, ci devine un element semnificativ ce influențează acțiunea, reflectă stările interioare ale personajelor și exprimă temele centrale ale romanelor. Obiect cu valoare semiotică, scrisoarea reflectă normele culturale ale epocii, prezintă valoare temporală și spațială, este operă estetică și simbolică ce transcede timpul, dar simbolizează discreția și delicatetea iubirii romantice într-o societate unde de multe ori este o rușine să-ți exprimi sentimentele în public. Scrisorile sunt adesea considerate spații intime în care expeditorul își dezvăluie cele mai profunde gânduri și sentimente. Și motorul scrierii scrisorilor este, totuși, iubirea.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

1. DRUMEȘ Mihail. *Invitație la vals*. București: Editura ART, 2011, 210 p. ISBN: 978-973-124-629-1 821.135.1-31.
2. DRUMEȘ Mihail. *Scrisoare de dragoste*. București: Editura ART, 2021, 456 p. ISBN 9786067107807.
3. DRUȚĂ Ion. *Frunze de dor*. Chișinău: Cartier, 2015, 260 p. ISBN 978-9975-79-891-4, p. 15.
4. MANOLESCU Nicolae. *Istoria critică a literaturii române*, vol. 1. București: Editura Minerva, 1990, p. 202, 338 p. ISBN: 9789732333259.
5. NEDELICIU Mircea. *Zmeura de câmpie* (roman împotriva memoriei). București: Editura Militară, 1984, pp. 46-47. 237 p.
6. PĂRVULESCU Ioana. „Și tu citești scrisori din roase plicuri”... În: *România literară* nr. 25/2000.
7. ȘORA Mariana. „Tabel cronologic” la romanul Franz Kafka, *Castelul*. București: Editura pentru Literatură, 1968, pp. LIII-LIV.
8. TEODOREANU Ionel. *Lorelei*. București: Editura Cartea românească, 2020, 446 p.
9. <https://bibliotecaalexandrudonici.wordpress.com/2020/09/30/singur-in-fata-dragostei/>